

Rapport

Doorstroom van studenten naar de sociale advocatuur

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Anja Sergeev
Isabelle van Mazijk
Shay Westzaan
Tim 's Gravemade

Rotterdam, 8 september 2023
Creativity Pools

Jan Peter de Vries

Ambassadeur Erasmus Universiteit ESE/EUR
devries@ese.eur.nl

Justin Brands

Directeur Creativity Pools
justin@creativitypools.com

Adres

Creativity Pools
Stationsplein 45, 4de verdieping
3013 AK Rotterdam
Nederland

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Plan van Aanpak	6
3. Situatieschets	8
4. Bestaande onderzoeken	11
5. Bevindingen van de enquête	13
6. Bevindingen van de interviews	26
7. Conclusie	33
8. Oplossingen	35
Literatuurlijst	40

1. Inleiding

Nederland heeft besloten dat eenieder recht heeft op rechtsbijstand. Om deze reden hebben we in Nederland het toevoegingenstelsel. Wanneer men niet de middelen heeft om op eigen kracht een advocaat te betalen, komen zij in aanmerking voor een advocaat op toevoeging. Veertig procent van de bevolking komt in aanmerking voor zo een advocaat op toevoeging. Ondanks onze opvatting over dat eenieder recht heeft rechtsbijstand worstelt dezelfde sociale advocatuur al jaren met problemen. In de krantenkoppen is te lezen dat: 'De langverwachte verbeterplannen voor de sociale advocatuur teleurstellen' (toe Laer, 2023).

Wat zijn belemmeringen om voor de sociale advocatuur te kiezen? Hoe kan de sociale advocatuur aantrekkelijker gemaakt worden voor studenten? Oftewel, de vraag vanuit de maatschappij luidt: 'Hoe kunnen we de doorstroom van studenten naar de sociale advocatuur verbeteren?'

In de Kamerbrief over plan van aanpak sociale advocatuur is onder andere te lezen wat de plannen zijn van het ministerie om de doorstroom van studenten naar de sociale advocatuur te verbeteren. Hierin wordt onder andere: onderwijs en vergoedingen besproken, maar ook lange termijn projecten en stelselverandering (Weerwind, 2023).

Dit heeft veel stof doen opwaaien. Zo schreef het financiële dagblad dat de intentie wordt geprezen, maar dat er geen grote hervormingen kunnen plaatsvinden. Zuidas kantoren zouden ongepast opdraaien voor financiering, en de verhoging van vergoeding zou achterlopen bij de economische ontwikkelingen (Toe Laer, 2023).

Ook in het gesprek van 4 mei 2023, met het ministerie van Justitie en Veiligheid, werd aangegeven dat er zorgen zijn omtrent de stand van zaken in de sociale advocatuur. Het Ministerie van Justitie en Veiligheid heeft Creativity Pools om hulp gevraagd voor oplossingen, omtrent dit probleem. Tijdens dit gesprek zijn verschillende dingen naar voren gekomen. Zo is de financiële zekerheid die studenten hebben bij het kiezen van de commerciële advocatuur boven de sociale advocatuur besproken. Daarnaast hebben wij ook gekeken naar de beperkt beschikbare stageplekken in de sociale advocatuur en de beperkte bekendheid van de sociale advocatuur onder studenten. Uit dit gesprek volgde dat de vraag naar oorzaken & aanbevelingen tot dusver nog grotendeels onbeantwoord gebleven.

Het is belangrijk voor het Ministerie van Justitie en Veiligheid om het juiste inzicht te hebben in wat er bij studenten speelt. Verder is het van belang om de behoeftes van studenten in kaart te brengen en vervolgens het beleid hierop in te richten. Naar aanleiding van deze gedachten hebben wij ons onderzoek ingericht met als hoofdvraagstelling: 'Op welke wijze kan het Ministerie van Justitie en Veiligheid de doorstroom naar de sociale advocatuur onder studenten verbeteren?'

2. Plan van Aanpak

Het onderzoek naar; ten eerste de belemmeringen die studenten ondervinden bij het kiezen voor de sociale advocatuur en ten tweede oplossingen om de hiervoor genoemde belemmeringen tegen te gaan, heeft twaalf weken bestreken. De twaalf weken zijn opgedeeld in twee fasen van zes weken, met een tussenpresentatie tussen de twee fasen, te zien in de tijdlijn in tabel 1.

2.1. Fase één: Verkenningsfase

De eerste fase wordt gekenmerkt door het in kaart brengen van het probleem. Het in kaart brengen van het probleem bestaat uit de volgende aspecten:

- Een situatieschets van ontwikkelingen in de sociale advocatuur van 2016 tot 2022.
- Een grondige analyse van beschikbare onderzoeksartikelen en Kamerstukken over de doorstroom van studenten naar de sociale advocatuur. Hierbij hebben we niet alleen gekeken naar Nederlandse onderzoeken over de sociale advocatuur maar ook naar internationale onderzoeken naar de sociale advocatuur. Daarnaast is de krappe arbeidsmarkt niet alleen eigen aan de sociale advocatuur. Meerdere hulpverlenende sectoren hebben problemen met het vinden van arbeidskrachten. Daarom hebben we ook gekeken naar Nederlandse onderzoeken die focussen op andere sectoren en met welke oplossingen ze daar zijn gekomen.
- Het uitvoeren van een enquête onder studenten.

2.2. Fase twee: Verdiepingsfase

De tweede fase is oplossingsgericht ingedeeld waarbij de volgende stappen zijn uitgevoerd:

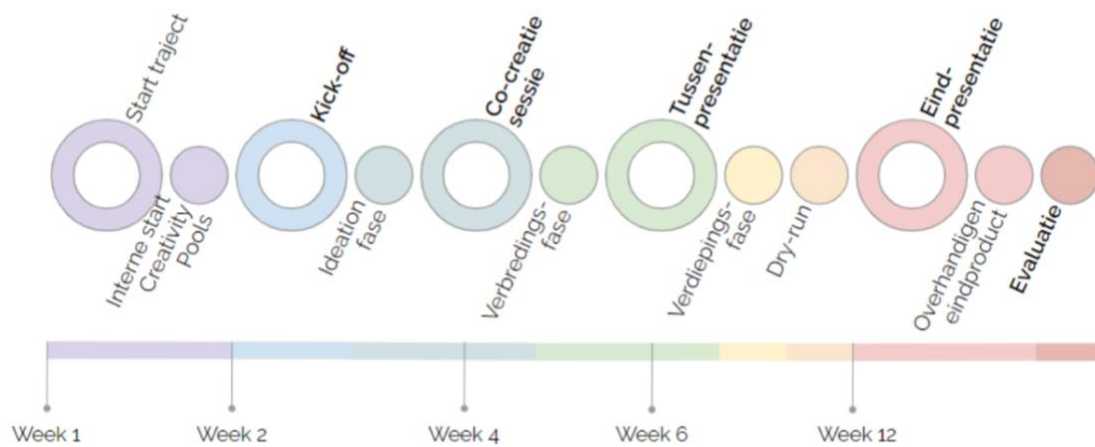
- Het voeren van diepte-interviews met studenten om diepgang te creëren bij de in fase één afgenomen enquête.
- Het voeren van diepte-interviews met sociale advocatenkantoren om de belemmeringen die geconstateerd zijn tijdens fase één te begrijpen
- Een grondige analyse uitvoeren van gegevens die zijn verzameld in fase één.
- Het bedenken van oplossingen afgestemd op de hiervoor genoemde analyse.
- Organiseren van een focusgroep met stakeholders, waaronder studenten, sociale advocatenkantoren, sociale advocaten, de VSAN, de NOVA en universiteiten. Tijdens deze focusgroep zal het animo voor de oplossingen worden vastgelegd,

om zo de belemmeringen van onze oplossingen te identificeren en zo aan te passen.

2.3. Afsluiting: Aanbevelingen

Na de analyse en overlegfase zullen aanbevelingen worden geformuleerd. Deze aanbevelingen zullen gericht zijn op het verbeteren van de sociale advocatuur en kunnen betrekking hebben op verschillende partijen in het veld.

Tabel 1: Tijdlijn 12 weeks schema

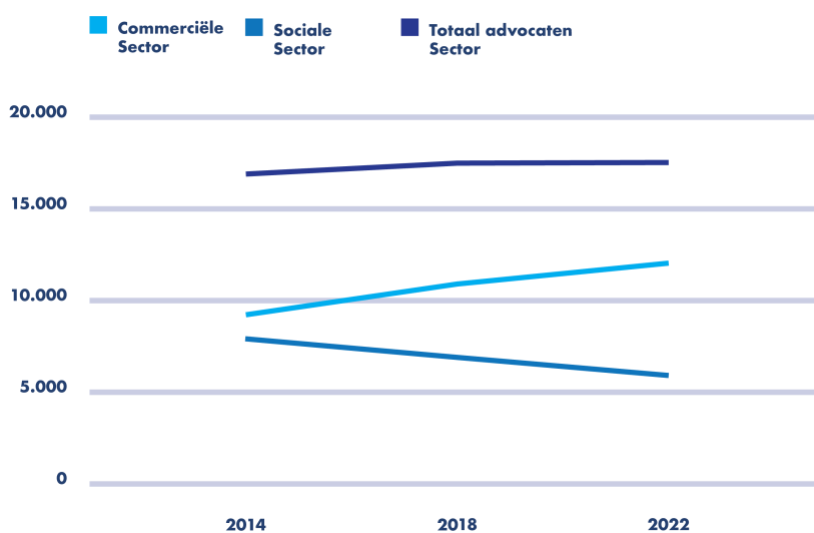
3. Situatieschets

Het kijken naar de cijfers van 2022 werpt een interessant licht op de toekomst van rechtenstudenten en hun loopbaankeuzes. Het aantal afgestudeerde rechtenstudenten is aanzienlijk gestegen, waarbij maar liefst 5.493 studenten hun masterdiploma behaalden in 2022. Dit toont een opvallende groei ten opzichte van 2016, toen dit aantal nog 4.687 was (CBS, 2016). Het is duidelijk dat het enthousiasme voor de juridische studie groeit onder de studenten.

Vervolgens is gekeken naar de keuze onder de studenten om de advocatuur in te gaan en een opleiding aan de Advocaten Beroepsopleiding te volgen. In 2022 beginnen maar liefst 1.056 afgestudeerde rechtenstudenten aan deze opleiding. Dit is ongeveer 1/5e van de totaal afgestudeerden in dat jaar. Als we terugkijken naar 2016, was dit aantal slechts 830 ("Jaarverslag Nederlandse orde van advocaten", 2022). Deze toename toont aan dat steeds meer studenten voor een carrière in de advocatuur gaan.

Naast de advocatuur is het ook interessant om te kijken naar de cijfers over hoeveel afgestudeerden hun weg vinden in de commerciële en sociale sector. In 2022 waren er in totaal 18.218 advocaten ingeschreven in het register van de Orde van Advocaten. Dit waren er in 2016 minder, namelijk 17.498 advocaten (2022, RvR). In tabel twee hieronder is deze verdeling af te lezen.

Tabel 2: Verdeling commerciële en sociale sector

3.1. Eigen ervaring

De studententijd is een belangrijke periode als het gaat om het maken van een beroepskeuze. Tijdens de studententijd krijgen individuen de kans om te ontdekken wat hun interesses, vaardigheden en passies zijn. Studenten worden blootgesteld aan een breed scala aan vakken en disciplines. Dit stelt hen in staat om zich beter te oriënteren op de arbeidsmarkt. Hoewel de uiteindelijke beroepskeuze vaak evolueert naarmate mensen meer ervaring opdoen en zich ontwikkelen, legt de studententijd wel de basis voor deze keuze.

3.1.1. WO

Op de Universiteit Leiden kom je als student vaak in aanraking met de commerciële advocatuur. Er wordt op en rond de Leidse rechtenfaculteit veel reclame gemaakt door commerciële kantoren. Tijdens het vak Moot Court, een oefenrechtbank, zijn de rechters bijna altijd advocaten en partners van commerciële advocatuur. Studentenorganisaties organiseren kantoorbezoeken, in-housedagen, koffiemomenten, recruitment diners en noem maar op. Op deze evenementen zijn commerciële advocatenkantoren in grote getalen aanwezig. Veel (grote) kantoren hebben campus recruiters die veel tijd en geld inzetten om studenten te werven. Commerciële kantoren zijn vaak sponsors van studieverenigingen, studentenverenigingen en staan met hun naam op flyers en in nieuwsbrieven. Kortom, de commerciële advocatuur wordt nog net niet in je gezicht gewreven. Studenten worden gepaaid met tasje, fietslampjes, markeerstiften, tabjes, pennen en webcamcovers. Je hoort verhalen over spectaculaire zaken, de leuke vrijdagmiddagborrels, de jaarlijkse skireis etc. Dit maakt de commerciële advocatuur erg aantrekkelijk voor studenten.

De sociale advocatuur staat niet echt op de radar van de gemiddelde Leidse rechtenstudent. Ze doen in mijn ervaring niet mee aan recruitment evenementen en dergelijke. Dat is niet gek aangezien dit veel tijd en geld kost. Sociale advocatenkantoren hebben deze middelen nou eenmaal niet. Dit resulteert er echter wel in dat het beeld dat de gemiddelde rechtenstudent heeft erg eenzijdig is en gericht is op de commerciële advocatuur.

3.1.2. HBO

Na het behalen van je propedeuse op het HBO is het mogelijk om aan een universitaire bachelor te beginnen. Ook is het mogelijk om na de afronding van een HBO-

rechtenopleiding een premaster te volgen om toegang te krijgen tot een universitaire master.

De focus op de sociale advocatuur is ook tijdens een HBO-opleiding zeer minimaal. Tijdens de HBO-rechtenopleiding aan de Hogeschool Leiden kwam de sociale advocatuur wel aan bod binnen het vak "Legal Tech" door middel van een gerelateerde opdracht casus en tijdens het vak sociaal zekerheidsrecht tijdens het project Werk & Inkomen. Ook hebben andere hogescholen vakken als 'Sociaal Recht'. Bovendien omvatte het HBO-programma een verplichte stage van een volledig schooljaar, waarbij je vier dagen per week werkzaam bent. Om studenten hierbij te ondersteunen, organiseert het HBO elk jaar een stagemarkt. Tijdens dit evenement waren erg veel commerciële advocatenkantoren aanwezig, sommigen gaven gastcolleges om hun kantoor te presenteren en hadden net als de andere kantoren stands op de stagemarkt en flyers, posters etc. Een sociaal advocaat van een sociaal advocatenkantoor was aanwezig op een stand tijdens de stagemarkt. Dit moment bood studenten de gelegenheid om een weloverwogen keuze te maken betreffende hun stageplaats en om kennis te maken met het beroepsveld: de sociale advocatuur. Concluderend werd er iets meer aandacht besteed aan de sociale advocatuur maar dit was alsnog minimaal.

4. Bestaande onderzoeken

Uit het SP-onderzoek van 2019 blijkt dat een aanzienlijke 97,8% van de sociale advocaten de vergoedingen binnen de sociaal advocatuur als ontoereikend ervaart ("De staat van de sociale advocatuur", 2019). Dit wijst op een breed gedragen ontevredenheid over de financiële aspecten van het werk.

Bovendien toont hetzelfde onderzoek aan dat 38% van de sociale advocatenkantoren zich uitsluitend bezighoudt met de sociale advocatuur. Opvallend is dat een groot deel van deze kantoren zich tevens bezighoudt met commerciële advocatuur.

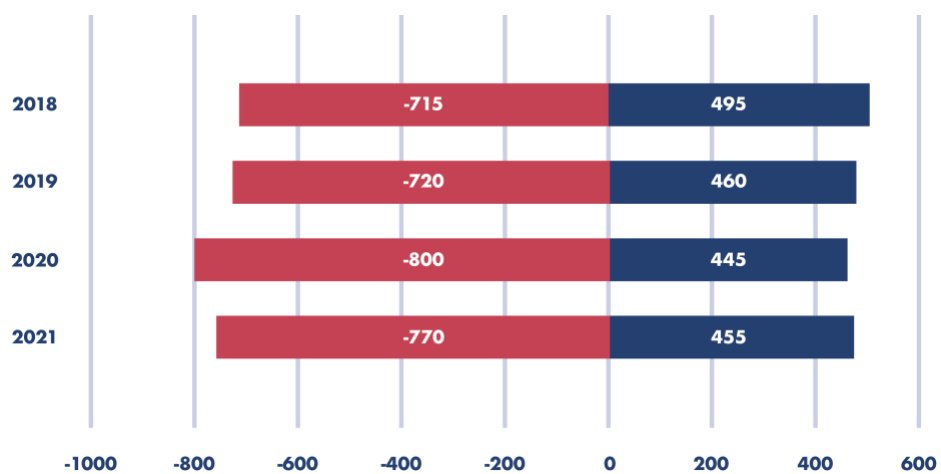
Het Panteia-onderzoek van 2022 benadrukt het belang voor kantoren in de sociale advocatuur om samen te werken en zich als een samenhangend geheel te presenteren, om aantrekkelijk te zijn voor studenten ("De arbeidsmarkt voor de Sociale Advocatuur", 2022). Een mogelijke structurele oplossing zou kunnen zijn om een afzonderlijke studierichting voor sociale advocatuur in te voeren, vergelijkbaar met vroeger. Dit model wordt momenteel vertegenwoordigd door de studie Sociaal Juridische Dienstverlening (SJD) binnen het HBO.

Interessant genoeg meldt meer dan 50% van de sociaal advocatenkantoren dat ze initiatieven ontplooiën om jonge advocaten aan te trekken. Desondanks ondervindt een vergelijkbaar percentage van jonge sociaal advocaten moeilijkheden bij het vinden van een stageplaats, wat wijst op een discrepantie tussen inspanningen en vindbaarheid op het gebied van stages.

In 2021 was ongeveer 40% van alle sociaal advocaten (een totaal van 2.500) verantwoordelijk voor iets meer dan 80% van de zaken waarvoor een toevoeging is aangevraagd. Deze concentratie van zaken suggereert dat een relatief klein aantal advocaten een aanzienlijk deel van het werk op zich neemt.

Vervolgens neemt het aantal advocaat-stagiairs bij sociale advocatenkantoren af, wat een zorgwekkende trend is. Deze kantoren zijn vaak klein en hebben in 70% van de gevallen slechts 2 of minder advocaat-stagiairs in dienst, wat aangeeft dat er een beperkte instroom is van nieuwe juridische professionals. Onderstaande tabel biedt inzicht in de dynamiek van in- en uitstroom binnen de sociaal advocatuur.

Tabel 3: Totale in- en uitstroom van sociaal advocaten tussen 2018 en 2021 (Raad voor Rechtsbijstand, bewerking Panteia)

5. Bevindingen van de enquête

Dit hoofdstuk bevat de bevindingen van de enquête, die is uitgevoerd onder rechtenstudenten, hoofdzakelijk aan universiteiten, inclusief studenten van bachelor-, pre-master- en masterprogramma's. Het doel van de enquête was om inzicht te verkrijgen in:

- a) In hoeverre studenten tijdens hun opleiding in aanraking komen met de sociale advocatuur en op welke manieren.
- b) Op welke aspecten van de sociale advocatuur het meest effectief kan worden ingezet om meer studenten aan te trekken.

De bevindingen van de enquête werpen licht op cruciale inzichten met betrekking tot de doorstroom van rechtenstudenten naar de sociale advocatuur in Nederland. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste resultaten.

Bekendheid en overweging

Uit de enquête komt naar voren dat een aanzienlijk percentage van de ondervraagde studenten niet of nauwelijks bekend is met de sociale advocatuur. Ongeveer een derde van de studenten heeft de sociale advocatuur nooit overwogen. Dit kan deels worden toegeschreven aan het gebrek aan bekendheid met dit carrière pad. Tegelijkertijd overweegt ongeveer een derde van de studenten wel een loopbaan in de sociale advocatuur, maar is hun keuze niet definitief. Deze groep is van bijzonder belang omdat ze een aanzienlijk deel van de studenten vertegenwoordigen en waarschijnlijk relatief gemakkelijk te overtuigen zijn om de sociale advocatuur als een optie te overwegen.

Kennismaking met de sociale advocatuur

Het onderzoek wijst uit dat rechtenstudenten tijdens de opleiding in beperkte mate in aanraking komen met de sociale advocatuur. Het contrast tussen de contactmomenten met de sociale advocatuur en de commerciële advocatuur is significant, waarbij studenten meer blootstelling aan de laatstgenoemde ervaren. Het gebrek aan diversiteit in contactmogelijkheden met de sociale advocatuur is opmerkelijk. Zelfs de meest voorkomende methode, een gastcollege, komt drie keer zo vaak voor bij de commerciële advocatuur. Daarnaast lijkt de deelname aan andere activiteiten, zoals netwerkborrels en recruitmentdiners, zeer beperkt te zijn.

Aantrekkelijke Baaneigenschappen

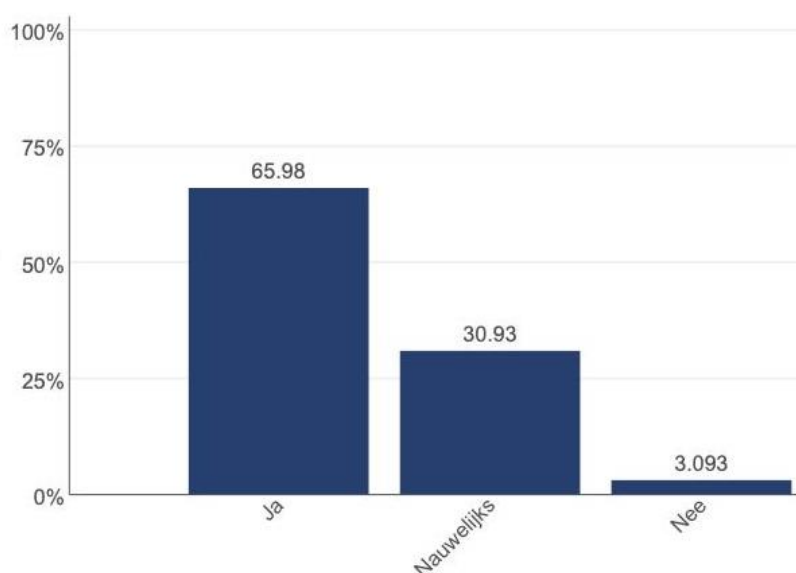
Het onderzoek onthult belangrijke aspecten die studenten overwegen bij het kiezen van een carrière. Over het algemeen worden de inhoud van het werk, werksfeer en collega's, en een goed salaris als voornaamste factoren genoemd. Voor de groep studenten die een carrière in de sociale advocatuur overweegt blijven deze factoren van belang. Echter, voor hen blijkt de voornaamste motivatie om anderen te helpen te zijn.

Het onderzoek suggereert dat de studieschuld voor sommige studenten een belemmering kan vormen voor het kiezen van een carrière in de sociale advocatuur, vooral onder degenen die deze carrière overwegen. Bovendien is het opvallend dat een aanzienlijk deel van de studenten een salaris vergelijkbaar met dat van de commerciële sector vereist om te kiezen voor de sociale advocatuur, zelfs onder degenen die al een carrière in deze richting overwegen. Het merendeel van de studenten stelt dat een salaris vergelijkbaar met dat van een juridische functie bij de overheid essentieel is om een carrière in de sociale advocatuur te kiezen, ongeacht of ze een carrière in de sociale advocatuur overwegen. Tot slot benadrukt het onderzoek het belang voor studenten om een eventuele carrière in de sociale advocatuur in loondienst te kunnen beginnen, vooral voor degenen die dit carrière pad al overwegen.

5.1. Rol van bekendheid

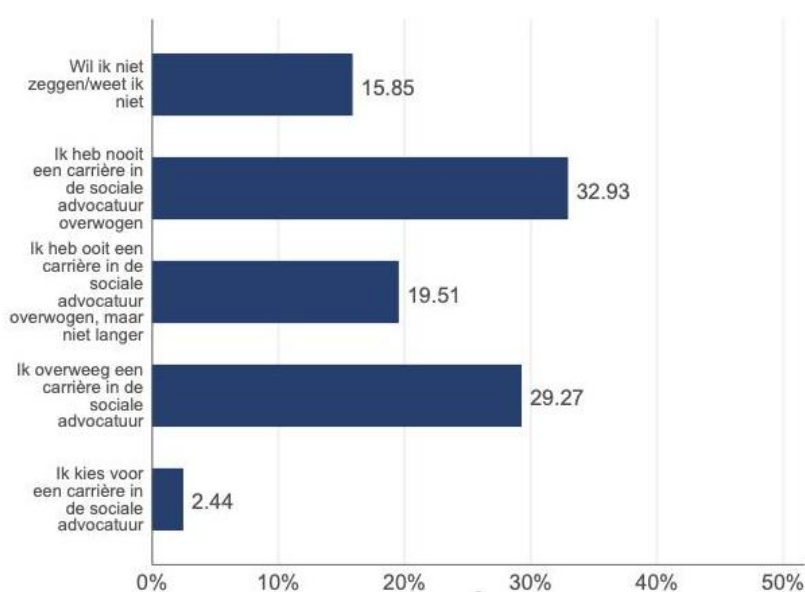
De enquête is ingevuld door 100 rechtenstudenten, hoewel niet alle studenten de enquête volledig hebben afgerond. Van de ingevulde enquêtes zijn er 76 volledig ingevuld. De meerderheid van de respondenten volgt een universitaire bachelor (53%), gevolgd door een universitaire master (28%). Een kleine minderheid volgt een hbo-opleiding (9%) of een universitaire pre-master (10%). De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 24 jaar. Van deze groep geeft een derde aan dat ze weinig tot geen bekendheid hebben met de sociale advocatuur (figuur 1). Hoewel dit een minderheid betreft, blijft dit een aanzienlijk deel van de studenten.

Figuur 1: Bent u bekend met de sociale advocatuur? (n=98)

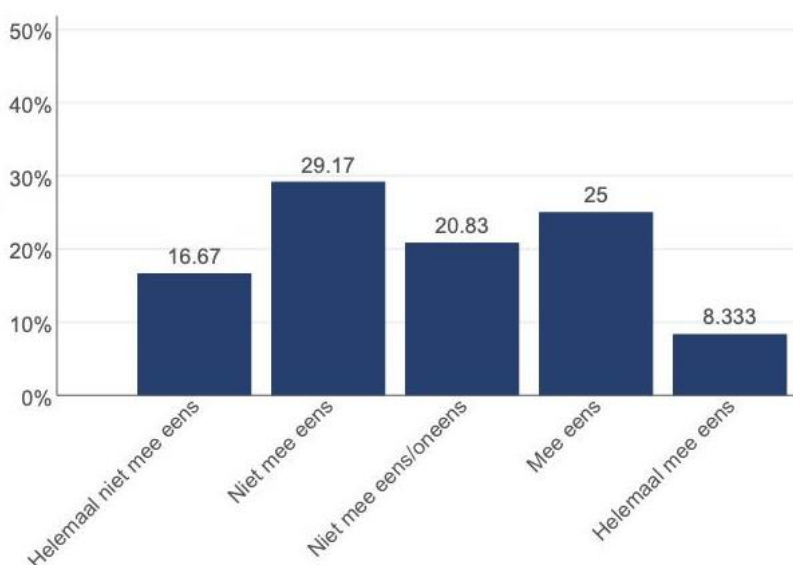
Zoals te zien in figuur 2, heeft het grootste deel van de studenten nog nooit overwogen om een carrière in de sociale advocatuur na te streven (33%). Ongeveer een even groot percentage overweegt wel een carrière in de sociale advocatuur (29%). 20% geeft aan ooit te hebben overwogen om een carrière in de sociale advocatuur na te streven, maar hier niet langer interesse in te hebben. Daarnaast geeft 16% aan het niet te weten of niet te willen zeggen. Slechts 2% geeft aan te kiezen voor een carrière in de sociale advocatuur.

Figuur 2: Overweegt u om voor een carrière in de sociale advocatuur te kiezen? (n=82)

Voor degenen die nooit hebben overwogen om een carrière in de sociale advocatuur na te streven, is ook gevraagd of hun gebrek aan bekendheid met de sociale advocatuur een belangrijke reden is. Ongeveer een derde van hen geeft aan het eens of helemaal eens te zijn met deze stelling (figuur 3). Dit is opmerkelijk, gezien deze groep zowel degenen omvat die al zeker voor de commerciële advocatuur kiezen als degenen die van plan zijn iets anders dan advocatuur te gaan doen.

Figuur 3: Een belangrijke reden dat ik de sociale advocatuur nooit heb overwogen is dat ik te weinig bekend ben met de sociale advocatuur. (n=24)

5.2. Kennismaking met de sociale advocatuur

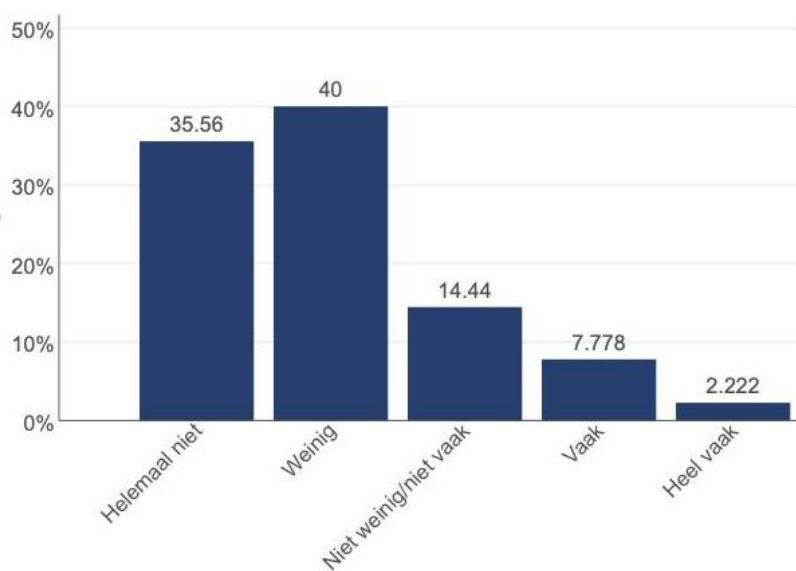
Naast het vaststellen van de mate van bekendheid van studenten met de advocatuur en de invloed ervan op hun keuze voor een carrière in de sociale advocatuur, is het eveneens van belang om te begrijpen hoe studenten in aanraking komen met de sociale advocatuur.

5.2.1. Tijdens de opleiding

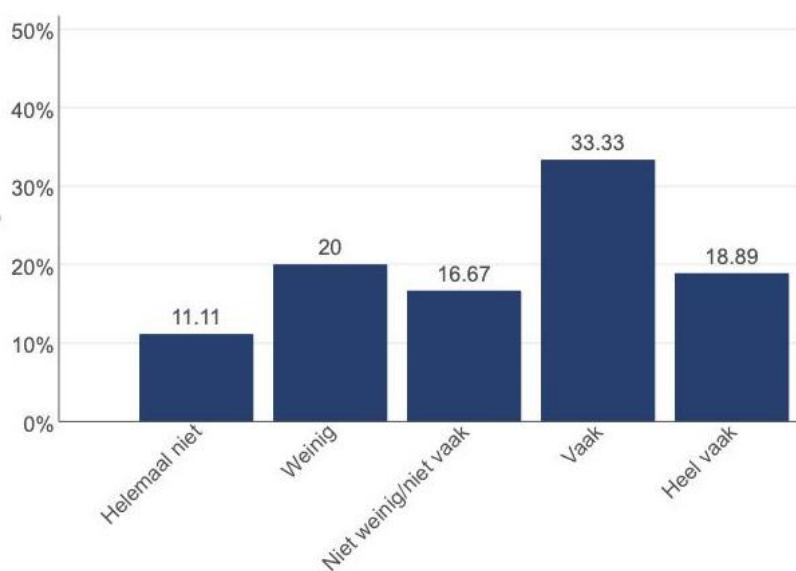
Zoals weergegeven in figuur 4, geeft het overgrote deel (76%) van de studenten aan dat ze tijdens hun opleiding weinig tot geen contact hebben gehad met de sociale advocatuur. Daarentegen geeft minder dan 10% aan vaak of zeer vaak in aanraking te zijn gekomen met de sociale advocatuur. Voor de interactie die studenten tijdens hun opleiding hebben met de commerciële advocatuur, blijkt uit figuur 5 een omgekeerd beeld. Meer dan de helft (52%) geeft aan vaak of zeer vaak in contact te zijn gekomen met de commerciële advocatuur. Ongeveer een derde (31%) heeft weinig tot geen contact gehad met de commerciële advocatuur.

Figuur 4: Hoe vaak bent u tijdens uw opleiding in aanraking gekomen met de sociale advocatuur? (n=91)

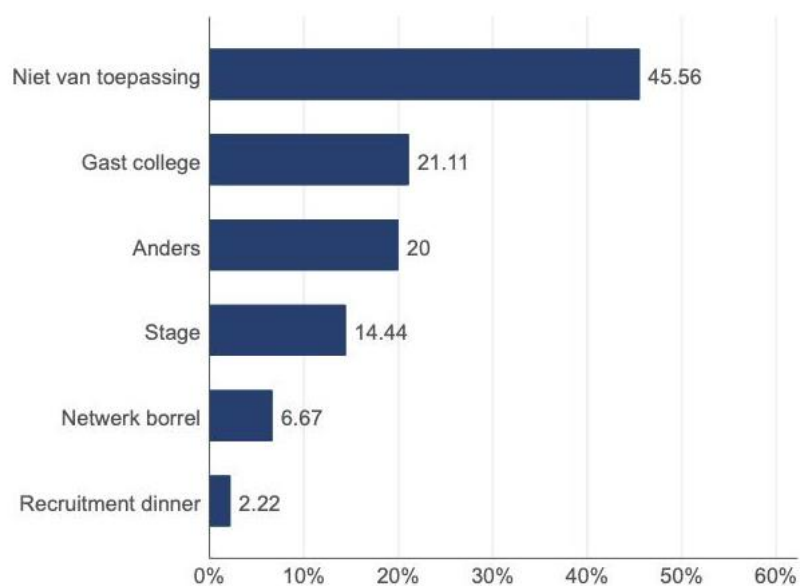
Figuur 5: Hoe vaak bent u tijdens uw opleiding in aanraking gekomen met de commerciële advocatuur? (n=91)

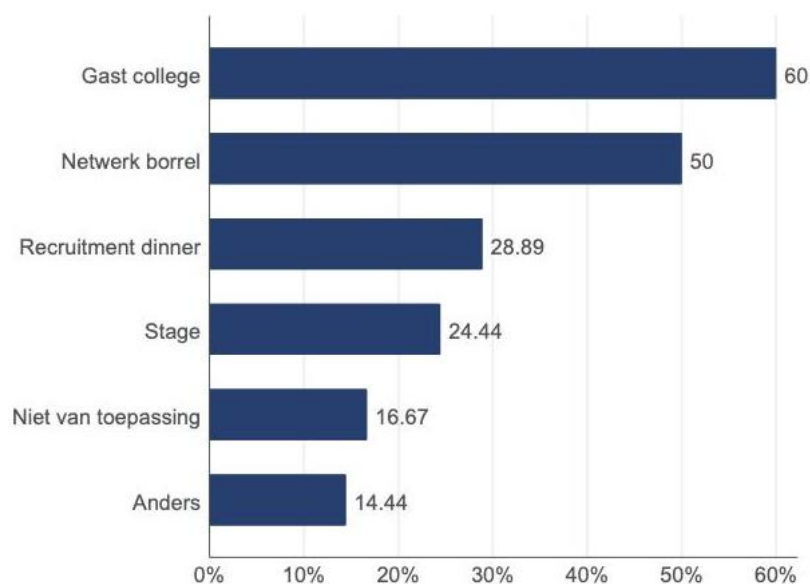
De manieren waarop studenten in aanraking komen met de sociale advocatuur verschillen aanzienlijk van die met de commerciële advocatuur (figuur 6 en 7). Voor de sociale advocatuur is een gastcollege de meest genoemde methode, hoewel slechts 21% van de studenten dit heeft meegemaakt. Opvallend is dat studenten nauwelijks via netwerkborrels (7%) of wervingsdiners (2%) in contact komen met de sociale advocatuur. Wat betreft de commerciële advocatuur zien we ook dat de meeste studenten via een gastcollege in contact komen. Het aandeel van de studenten die dit heeft meegemaakt

ligt echter aanzienlijk hoger: 60%. Netwerkborrels en wervingsdiners zijn hier veel gebruikelijker, respectievelijk 50% en 29%.

Figuur 6: Op welke manieren bent u tijdens uw opleiding in aanraking gekomen met de sociale advocatuur? (meer antwoorden mogelijk, n=91)

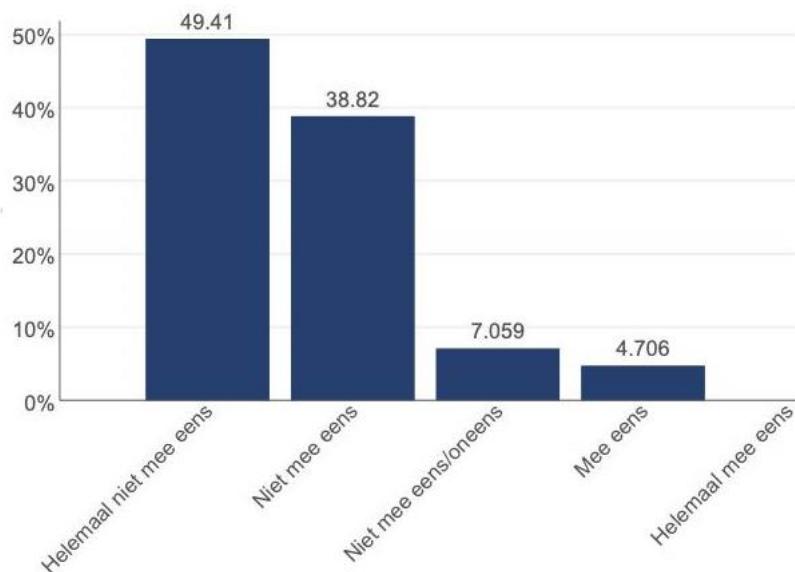
Figuur 7: Op welke manieren bent u tijdens uw opleiding in aanraking gekomen met de commerciële advocatuur? (meer antwoorden mogelijk, n=91)

Daarnaast is een overweldigende meerderheid van de studenten van mening dat hun opleiding weinig inspanningen levert om studenten vertrouwd te maken met de sociale advocatuur. 88% van de studenten is het oneens of helemaal oneens met de stelling:

"Vanuit mijn opleiding wordt er veel gedaan om studenten bekend te maken met de sociale advocatuur."

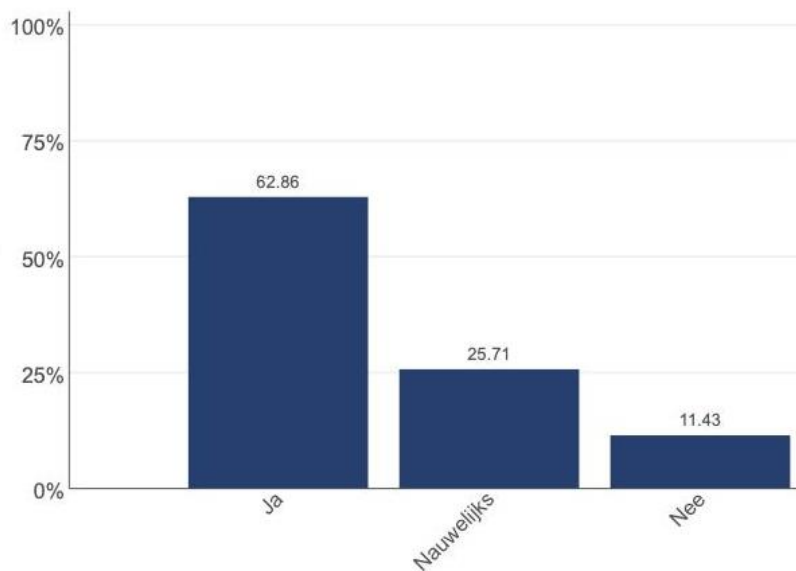
Figuur 8: Vanuit mijn opleiding wordt er veel gedaan om studenten bekend te maken met de sociale advocatuur. (n=86)

5.2.2. Bij de rechtswinkel

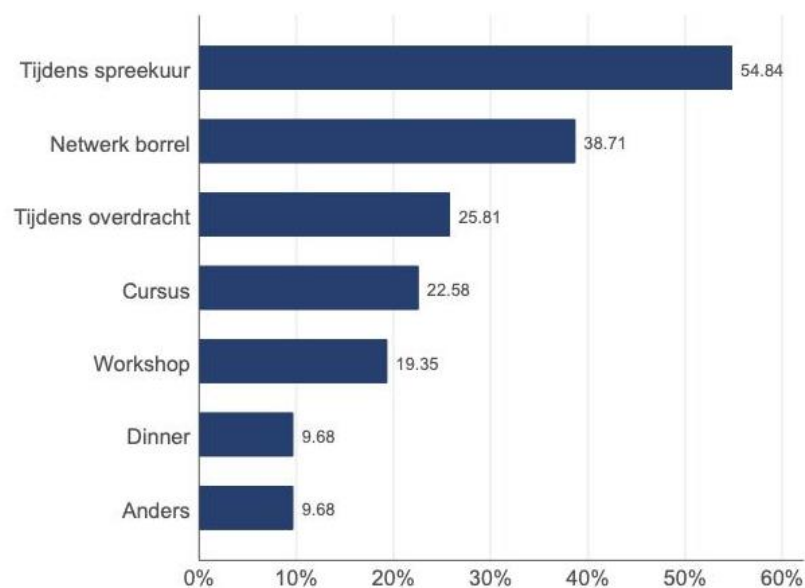
Een andere potentiële gelegenheid voor studenten om in aanraking te komen met de sociale advocatuur is tijdens mogelijke bijbanen. Een veelvoorkomende bijbaan onder rechtenstudenten is werken bij een rechtswinkel. Van de respondenten in dit onderzoek werkt 35% bij een rechtswinkel. Aangezien rechtswinkels vaak nauw samenwerken met sociale advocatenkantoren en het werk dat studenten hier doen vergelijkbaar is met dat van een sociale advocaat, zou dit een uitstekende gelegenheid kunnen zijn voor studenten om bekend te raken met de sociale advocatuur. Desondanks geeft ruim een derde (37%) van de respondenten die bij een rechtswinkel werken aan dat ze weinig tot geen contact hebben gehad met de sociale advocatuur (figuur 9).

Figuur 9: Bent u bij de rechtswinkel in contact gekomen met de sociale advocatuur? (n=35)

De meest voorkomende manier waarop respondenten in contact komen met de sociale advocatuur bij de rechtswinkel is tijdens een spreekuur (55%) (figuur 10). Een aanzienlijk percentage geeft ook aan contact te hebben gehad met de sociale advocatuur tijdens een netwerkborrel (39%). Daarna volgen contactmomenten tijdens overdrachten (26%), cursussen (23%) en workshops (19%). De minst voorkomende manier waarop studenten in contact komen met de sociale advocatuur bij de rechtswinkel is tijdens een diner (10%).

Figuur 10: Op wat voor manier bent u bij de rechtswinkel in contact gekomen met de sociale advocatuur? (n=35)

5.3. Aantrekkelijke kenmerken van de baan

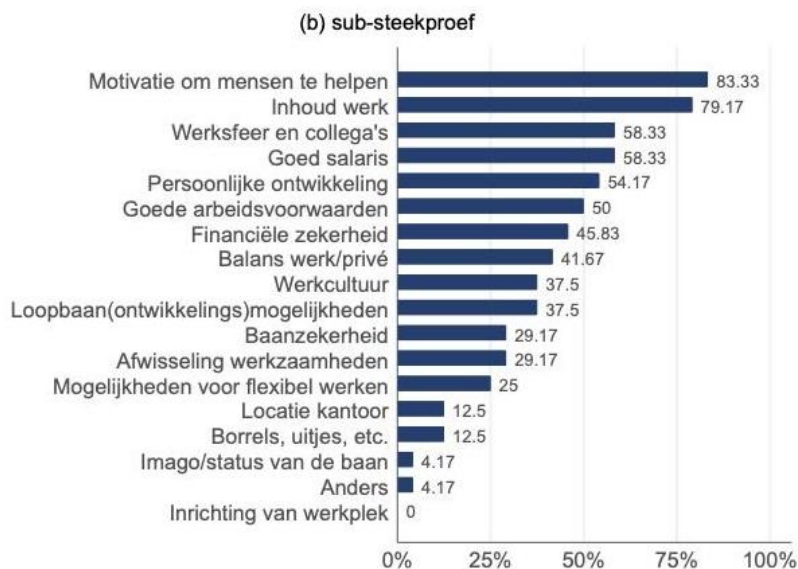
Naast de bekendheid onder studenten, is een ander gebied waarop verbeteringen mogelijk zijn om meer studenten aan te trekken, de aantrekkelijke kenmerken van een carrière in de sociale advocatuur. Een belangrijke doelgroep om op te richten zijn de studenten die overwegen om een carrière in de sociale advocatuur na te streven, maar nog geen definitieve beslissing hebben genomen. In deze sectie worden de resultaten zowel voor alle respondenten als voor de subgroep van respondenten die overwegen om in de sociale advocatuur te werken, getoond.

5.3.1. Algemene voorkeuren

De respondenten in de volledige steekproef geven het vaakst aan dat de inhoud van het werk een van de belangrijkste redenen is om voor een baan te kiezen (76%) (figuur 11). Dit wordt gevolgd door de werksfeer en collega's (68%) en een goed salaris (62%). De minst genoemde redenen zijn de inrichting van de werkplek (5%), het imago/status van de baan (9%) en sociale activiteiten zoals borrels en uitjes (11%). Voor de subgroep van respondenten die overwegen om in de sociale advocatuur te werken, staan de inhoud van het werk (79%), werksfeer en collega's (58%) en een goed salaris (58%) eveneens bovenaan. Voor deze groep is de belangrijkste reden echter hun motivatie om mensen te helpen (83%). De minst genoemde redenen om een baan te kiezen zijn voor deze groep identiek aan die van de volledige steekproef: de inrichting van de werkplek (4%), het imago/status van de baan (9%) en sociale activiteiten (12%).

Figuur 11: Wat zijn voor u de belangrijkste redenen om voor een baan te kiezen?

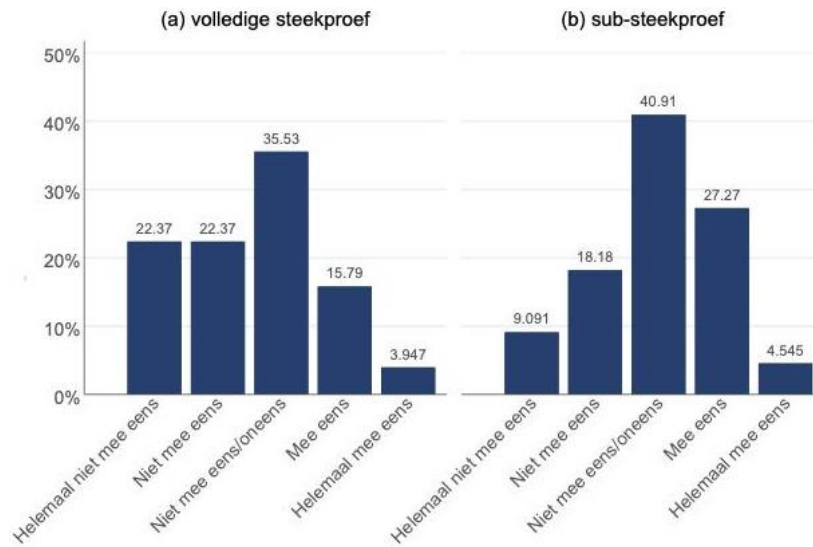

5.3.2. Specifieke eigenschappen

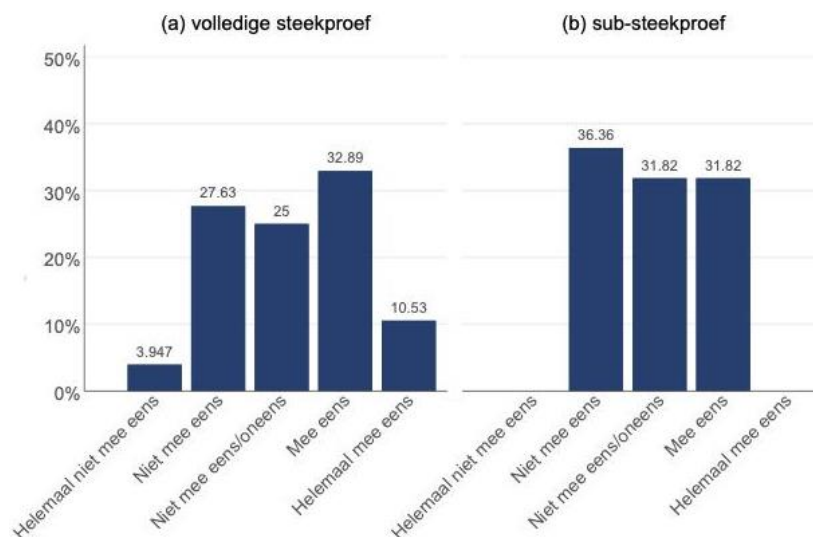
Naast de algemene voorkeuren hebben studenten hun mening gegeven over het belang van een aantal specifieke kenmerken die typerend kunnen zijn voor de sociale advocatuur en waarop kan worden ingespeeld. Voor deze kenmerken worden de resultaten eveneens weergegeven voor zowel de volledige steekproef als de subgroep van studenten die overwogen om in de sociale advocatuur te werken. Allereerst lijkt de studieschuld voor de volledige steekproef geen doorslaggevende rol te spelen bij de keuze voor een carrière in de sociale advocatuur. Slechts 18% is het eens of helemaal eens met de stelling dat ze eerder voor een carrière in de sociale advocatuur zouden kiezen als ze geen of een lagere studieschuld zouden hebben (figuur 12). Voor studenten die al overwogen om in de sociale advocatuur te werken, ligt dit percentage aanzienlijk hoger, op ongeveer een derde (32%).

Figuur 12: Als ik geen of minder studieschuld zou hebben, dan zou ik een carrière in de sociale advocatuur eerder kiezen.

Hoe hoog het salaris in sociale advocatuur moet liggen in vergelijking met de commerciële advocatuur volgens de studenten verschilt enigszins tussen de volledige steekproef en de studenten die de sociale advocatuur al overwegen. Van de volledige steekproef is 43% het eens of helemaal eens met de stelling: "Om een carrière in de sociale advocatuur te kiezen, moet het salaris minstens even hoog zijn als in de commerciële sector." Voor de studenten die de sociale advocatuur overwegen, ligt dit percentage lager, namelijk 32% (figuur 13).

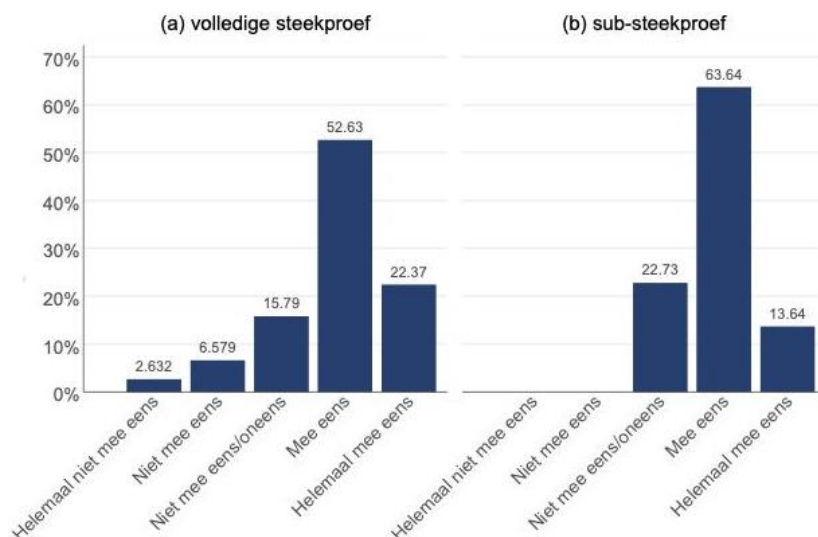
Figuur 13: Om een carrière in de sociale advocatuur te kiezen moet het salaris minimaal zo hoog zijn als in de commerciële sector.

Waar zowel de volledige steekproef als de subgroep van studenten het over eens lijken te zijn, is dat het salaris van de sociale advocatuur minstens gelijk moet zijn aan dat van een juridische functie bij de overheid. Voor beide groepen is een overweldigende meerderheid, ongeveer 75%, het eens of helemaal eens met de stelling: "Om een carrière in de sociale advocatuur te kiezen, moet het salaris minstens even hoog zijn als dat van de overheid, bijvoorbeeld als juridisch beleidsmedewerker." Het percentage dat "helemaal eens" is, ligt voor de volledige steekproef wel hoger dan voor de subgroep, respectievelijk 22% en 14% (figuur 14).

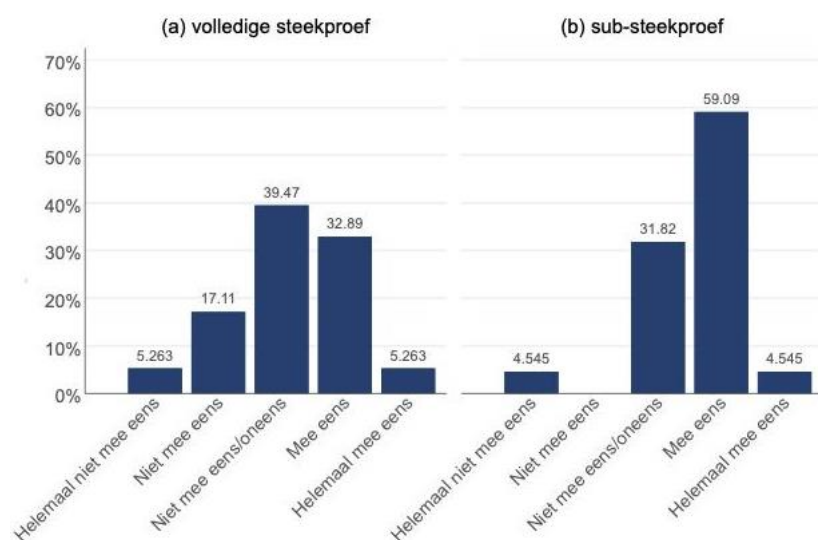

Figuur 14: Om een carrière in de sociale advocatuur te kiezen moet het salaris minimaal zo hoog zijn als bij de overheid (bijvoorbeeld als juridisch beleidsmedewerker).

Tot slot is aan de studenten gevraagd welk dienstverband hun voorkeur heeft. Voor de volledige steekproef is ruim een derde (38%) het eens of helemaal eens met de stelling: "Als ik als sociaal advocaat in loondienst zou kunnen werken, zou ik een carrière in de sociale advocatuur eerder kiezen." Voor de subgroep ligt dit percentage bijna twee keer zo hoog, namelijk ongeveer twee derde (64%) (figuur 15).

Figuur 15: Als ik als sociaal advocaat in loondienst zou kunnen werken dan zou ik een carrière in de sociale advocatuur eerder kiezen.

6. Bevindingen van de interviews

Dit hoofdstuk presenteert de resultaten van de interviews. In totaal hebben negen interviews plaatsgevonden. Zes van de interviews zijn afgenomen bij rechtenstudenten, en de overige drie bij beginnende sociale advocaten. Het doel van de interviews kan als volgt worden samengevat:

- a) De interviews met rechtenstudenten bieden diepgaand inzicht in de persoonlijke ervaringen, motivaties en perspectieven van de studenten, waardoor de enquêteresultaten beter kunnen worden begrepen en genuanceerd.
- b) De interviews met pas begonnen sociale advocaten werpen licht op de obstakels die zij hebben ondervonden bij het vinden van een functie in de sociale advocatuur.

De interviews werpen licht op enkele cruciale aspecten met betrekking tot de sociale advocatuur en haar perceptie onder studenten. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste bevindingen.

Bekendheid en overweging

De interviews bevestigen dat een aanzienlijk deel van de studenten onbekend is met de sociale advocatuur, zoals al uit de enquête bleek. Bovendien benadrukken de interviews dat naast de onbekendheid, de sociale advocatuur onder studenten kampt met een negatief imago.

Kennismaking met de sociale advocatuur

De interviews bevestigen eveneens het feit dat studenten aanzienlijk vaker in aanraking komen met de commerciële advocatuur, zoals eerder aangegeven in de enquête. De interviews bieden verder inzicht in het belang van contactmomenten tijdens sociale evenementen, zoals netwerkborrels, voor studenten. Studenten waarderen de mogelijkheid om vragen te stellen over ervaringen en de dagelijkse praktijk. Tegelijkertijd wordt duidelijk dat hoewel sociale advocatenkantoren de intentie hebben om contact te leggen met studenten, ze vaak beperkte middelen hebben om aanwezig te zijn bij dergelijke sociale evenementen. De aanwezigheid op deze evenementen wordt beschouwd als een aanzienlijke investering voor kleine kantoren, waarvan niet zeker is of het zichzelf terugbetaald.

Aantrekkelijke baan eigenschappen

De interviews bevestigen dat een studieschuld waarschijnlijk geen doorslaggevende rol speelt in de keuze voor de sociale advocatuur. Het salaris lijkt daarentegen een grotere rol te spelen, maar ondanks de roep om hogere vergoedingen verwacht niet iedereen een aanzienlijke salarisverhoging. Financiële zekerheid blijkt voornamelijk belangrijk te zijn. Vrijwel alle studenten geven de voorkeur aan het starten van een carrière in de sociale advocatuur in loondienst, zelfs degenen die uiteindelijk als zelfstandige willen werken. In het begin van hun carrière willen ze zich kunnen concentreren op het verwerven van vakinhoudelijke expertise zonder afgeleid te worden door randzaken. Tegelijkertijd wordt benadrukt dat het aannemen van pas afgestudeerden in loondienst een aanzienlijk risico vormt voor sociale advocatenkantoren.

6.1. Interviews met rechtenstudenten

6.1.1. Bekendheid en imago

In de interviews komt naar voren dat rechtenstudenten verschillende niveaus van bekendheid hebben met de sociale advocatuur, wat overeenkomt met de enquêteresultaten. Sommige studenten kunnen geen antwoord geven wanneer gevraagd wordt om te beschrijven wat hun begrip van de sociale advocatuur is, wat kan bijdragen aan het feit dat een deel van hen de sociale advocatuur nooit heeft overwogen. Anderen komen niet verder dan: "Gewoon, heel hard werken en heel weinig geld verdienen, toch?" Dit antwoord duidt ook op een dieper probleem dat niet uit de enquête naar voren is gekomen. Naast het feit dat een aanzienlijk aantal studenten onbekend is met de sociale advocatuur, dragen de berichten die ze wel horen bij aan een negatief imago. Een van de studenten gaf aan dat iemand die al was afgestudeerd eens zei: "Begin niet aan de sociale advocatuur, want dan is je carrière al voorbij voordat je begint." Een andere student, die deelnam aan het honoursprogramma van de Erasmus Universiteit, vertelde over de Zuidas-week die onderdeel is van dit programma. Hierbij werd bij een van de Zuidas-kantoren die ze bezochten verteld dat je sociale advocaten er altijd uit kunt pikken vanwege hun kleding: "Zo kwam een jeugdrechtsadvocaat bijvoorbeeld een keer de rechtszaal binnen met slippers. Sorry hoor, maar dan vraag je er ook wel een beetje om, toch?"

"Begin niet aan de sociale advocatuur, want dan is je carrière al voorbij voordat je begint."

6.1.2. Kennismaking met de sociale advocatuur

De interviews bevestigen het grote verschil in contactmomenten dat studenten hebben met de commerciële advocatuur in vergelijking met de sociale advocatuur, zoals uit de enquête naar voren kwam. Studenten noemen verschillende activiteiten voor de commerciële advocatuur, zoals gastcolleges, diners, stages, de Zuidas-week, kantoorbezoeken en zelfs een boottocht. Voor de sociale advocatuur zijn dergelijke contactmomenten schaars. Twee studenten geven aan een gastcollege te hebben bijgewoond, maar daar blijft het bij. Een van de studenten zegt zelfs: "Ik heb het woord 'sociaal advocaat' of 'sociale advocatuur' nog nooit iemand horen zeggen." De studenten die wel regelmatig met de sociale advocatuur in contact komen, zijn degenen die een bijbaan hebben bij de rechtswinkel. Bij de rechtswinkel komen studenten in contact met sociale advocaten tijdens spreekuren en sociale evenementen zoals netwerkborrels zijn gebruikelijker. Toch hebben studenten vaker contact met de commerciële advocatuur, zelfs bij de rechtswinkel. Zo geeft een van de studenten aan vaker borrels bij te wonen met de commerciële advocatuur en af en toe voor een kantoorbezoek te worden uitgenodigd, wat nog niet is gebeurd bij de sociale advocatuur.

"Ik heb het woord 'sociaal advocaat' of 'sociale advocatuur' nog nooit iemand horen zeggen."

Naast het bevestigen van het gebrek aan contactmomenten met de sociale advocatuur, belichten de interviews ook waarom deze momenten zo belangrijk zijn. Studenten geven aan dat het prettig is om tijdens sociale evenementen te praten over ervaringen, zoals hoe een typische werkdag eruitziet. Een van de studenten merkt op dat wat haar het meest heeft getroffen, is het horen van advocaten over hun dagelijkse werkzaamheden en hoe ze mensen kunnen helpen. Een andere student benadrukt het belang van gepassioneerde gesprekken: "Het gaat mij niet zozeer om het werk dat ze doen, maar meer om het feit dat ze zo gepassioneerd over hun baan praten. Dat wil ik later ook kunnen doen. Ik wil later ook met zoveel passie kunnen praten als iemand vraagt wat ik doe." Ook blijkt het belangrijk voor studenten om te leren over de voldoening die het geeft om iemand te helpen. Zo gaf een van de studenten die een bijbaan bij een deurwaarder heeft, veel meer voldoening te halen uit zijn werk bij de rechtswinkel. Een andere student die een bijbaan heeft bij de rechtswinkel gaf aan: "Het gevoel wat je hierdoor krijgt is heel erg fijn en als ik toch besluit om de commerciële advocatuur in te gaan weet ik dat ik nooit en te nimmer dat gevoel ga krijgen."

6.1.3. Aantrekkelijke baan eigenschappen

Net als in de enquête blijkt uit de interviews dat de studieschuld geen grote rol speelt in de overweging van studenten om voor de sociale advocatuur te kiezen. Vier van de zes studenten geven aan geen studieschuld te hebben. De twee studenten met een studieschuld zeggen dat dit geen invloed heeft, maar om verschillende redenen. De ene student geeft aan dat ze ongeacht haar schuld niet voor de sociale advocatuur zou kiezen, omdat zelfs geen schuld niet zou opwegen tegen "wat je in de toekomst allemaal gaat doen." De andere student denkt juist het tegenovergestelde; zij overweegt de sociale advocatuur en zegt dat het hebben van geen studieschuld mooi meegenomen zou zijn maar geen doorslaggevende factor is. Het salarisniveau lijkt een grotere rol te spelen. Voor sommige betekent dit dat het salaris aanzienlijk moet stijgen voordat ze voor de sociale advocatuur zouden kiezen. Een student geeft aan: "Het salaris heeft een grote invloed, haha, ik moet wel mijn levensstijl kunnen bekostigen." Gelukkig geldt dit niet voor iedereen. Hoewel bijna iedereen vindt dat het salaris omhoog kan, zijn de verwachtingen van degenen die overwegen om de sociale advocatuur in te gaan bescheidener. Een persoon zegt dat het salaris voor haar een minimale rol speelt: "Het gaat mij meer om ziekteverlof en een financiële buffer."

Tot slot blijkt uit de interviews opnieuw dat in loondienst treden belangrijk is als studenten kiezen voor een carrière in de sociale advocatuur. Vrijwel alle studenten geven aan dat als ze sociaal advocaat worden, ze in loondienst willen treden. De enige student die hiervan afwijkt, is degene die al vrijwel zeker weet dat ze niet de sociale advocatuur ingaat. De interviews helpen dit resultaat verder te begrijpen door inzicht te geven in de redenen voor deze sterke voorkeur. Het blijkt dat studenten het vooral belangrijk vinden om hun carrière in loondienst te beginnen. Maar liefst drie studenten willen uiteindelijk zelfstandig verder gaan. Een student zegt: "Ik heb altijd al gedroomd van het starten van mijn eigen bedrijf, maar in het begin kies ik liever voor loondienst. Eerst ervaring opdoen met wat meer zekerheid." Ook bij andere studenten wordt duidelijk dat ze uiteindelijk een eigen praktijk willen, maar in het begin het vakgebied willen verkennen met enige zekerheid en zonder al te veel randzaken.

"Ik heb altijd al gedroomd van het starten van mijn eigen bedrijf, maar in het begin kies ik liever voor loondienst. Eerst ervaring opdoen met wat meer zekerheid."

6.2. Interviews met sociale advocaten

6.2.1. Positie vinden

Tijdens de interviews met pas begonnen sociale advocaten werd al snel duidelijk dat het vinden van een positie als sociaal advocaat in opleiding niet gemakkelijk is. Allereerst blijkt dat ook onder de geïnterviewde sociale advocaten een sterke voorkeur bestaat voor een positie in loondienst. Twee van hen hebben een positie in loondienst kunnen vinden en zouden anders waarschijnlijk niet voor de sociale advocatuur hebben gekozen. Een van hen zegt: "Ik vond het een te groot financieel risico omdat je natuurlijk uiteindelijk ook gewoon zelf aansprakelijk bent, want je bent zelfstandig ondernemer, dus ook als er iets misgaat in termen van verzekeringen. Je moet een beroepsaansprakelijkheidsverzekering hebben. Nou, dat zijn echt wel hoge kosten die je moet maken, wil je echt een kantoor gezond kunnen draaien. Dat vond ik gewoon doodeng en ik dacht ook: nou nee." Maar het vinden van een positie in loondienst is niet eenvoudig, zoals een van de advocaten aangeeft. Ze verwacht dat dit komt omdat kleine kantoren die alleen zaken op basis van toevoegingen behandelen, een onstabiel inkomen hebben en weinig buffers hebben. Ze verwacht dat deze kantoren geen mensen in dienst nemen omdat ze niet zeker weten of ze het salaris elke maand kunnen betalen.

"Dat vond ik gewoon doodeng en ik dacht ook: nou nee."

Het is duidelijk dat het voor kantoren een risico is om advocaten in opleiding een positie in loondienst aan te bieden, zoals blijkt uit de voorwaarden waaronder twee van de geïnterviewde advocaten in loondienst zijn aangenomen. De ene advocaat is voornamelijk in loondienst aangenomen omdat ze niet meteen na haar opleiding op zoek is gegaan naar een positie in de sociale advocatuur. Ze heeft eerst een degelijk cv kunnen opbouwen en publiceren, waardoor haar naam al bekend was in het migratierecht. Bovendien behandelt het kantoor niet alleen toevoegingszaken maar ook commerciële zaken, wat zorgt voor een stabielere inkomstenstroom en grotere financiële reserves. Het kantoor van de andere advocaat heeft haar in loondienst kunnen nemen, omdat ze werkt met strenge targets. Ze legt uit: "Die financiële risico's dragen wij wel dus ik heb als advocaat-stagiair een omzettaarget en de juristen hebben geen omzet target maar ze moeten wel mij en mijn patroon ondersteunen bij het halen van die target want die target is nodig om alle kosten van iedereen te kunnen betalen." Het nadeel van dit systeem is dat ze daardoor veel stress ervaart. Bovendien denkt het kantoor zelfs met deze strenge targets in de toekomst commerciële zaken te moeten aannemen, omdat ze anders de salarissen niet kunnen blijven betalen.

Dat een positie als sociaal advocaat in beroepsopleiding erg moeilijk te vinden is, blijkt uit het verhaal van de laatste sociale advocaat. Nadat ze had besloten de sociale advocatuur in te gaan, duurde het ruim een half jaar voordat ze een positie kon vinden. Op een gegeven moment heeft ze zelfs overwogen om toch maar voor een commercieel kantoor te kiezen. Ook in haar beroepsopleiding ziet ze vaak mensen die bijvoorbeeld internationaal recht of mensenrechten hebben gestudeerd met de intentie om de sociale advocatuur in te gaan, maar uit noodzaak toch in de commerciële advocatuur belanden. Uiteindelijk vond ze een kantoor waar ze als zelfstandige aan de slag kon gaan. Echter, wanneer ze vertelt wat hier allemaal bij komt kijken, wordt duidelijk waarom weinig mensen dit als optie overwegen. Afgezien van het feit dat alles nieuw is en ze nog een opleiding volgt, krijgt ze pas uitbetaald aan het einde van een zaak, en ze weet niet precies wanneer dat zal zijn. Bovendien draagt ze direct bij aan de kosten van het kantoor, zoals huur en het secretariaat, wat neerkomt op ongeveer 1500 euro per maand. Daar bovenop heeft ze verplichte verzekeringen en abonnementen, waardoor de totale kosten ongeveer 1800 euro per maand bedragen. Om deze reden stelt de Nederlandse Orde van Advocaten ook dat je om aan deze constructie te beginnen een buffer van 45.000 euro moet hebben. In het geval van deze advocaat betekent dit dat ze een lening moet afsluiten.

6.2.2. Contact met studenten

Uit de ervaringen van de pas begonnen sociale advocaten blijkt dat zij tijdens hun opleiding weinig tot geen contact met de sociale advocatuur hebben gehad en dat maar weinig medestudenten een goed begrip hadden van de sociale advocatuur. Ze merkten ook op dat niet alleen de bekendheid laag was, maar dat de sociale advocatuur een slecht imago had onder hun medestudenten. Een van de advocaten zegt: "Het imago van de sociale advocatuur is best slecht. Heel veel mensen zeggen van: moet je niet doen want je werkt heel veel uren, je krijgt slecht betaald, je raakt overwerkt en de mensen voor wie je werkt die waarderen het niet, het zijn extra moeilijke cliënten."

Daarnaast is aan de sociale advocaten gevraagd wat hun kantoor doet om in contact te komen met studenten. Het valt meteen op dat de advocaten zelf gemotiveerd zijn om contact te leggen met studenten. Een van de advocaten zegt bijvoorbeeld dat ze waar mogelijk gastcolleges of moot Courts geeft. Een andere advocaat begon zelf haar eigen blog over het leven van een jonge sociaal advocaat. Ze probeert wekelijks een blogpost

te schrijven en is actief op LinkedIn om de sociale advocatuur onder studenten te promoten. Het wordt echter duidelijk dat, ondanks deze motivatie, er niet altijd middelen beschikbaar zijn om aan sociale evenementen deel te nemen, zoals netwerkborrels. Een van de advocaten zegt: "Het is een kwestie van tijd en geld, en het is een investering waarvan we niet zeker weten of die terugbetaald." Als klein kantoor nemen ze namelijk niet elke maand meerdere mensen aan. Promotie betaalt zich alleen terug op die momenten dat ze nieuwe medewerkers zoeken, en zelfs dan is het de vraag of er op dat moment een netwerkevenement is.

"Het is een kwestie van tijd en geld, en het is een investering waarvan we niet zeker weten of die terugbetaald."

7. Conclusie

Het onderzoek naar de bevindingen van de enquête en de interviews werpt licht op verschillende belangrijke aspecten met betrekking tot de sociale advocatuur en de interesse van rechtenstudenten in Nederland om dit carrièrepad te volgen.

Bekendheid en overweging

Uit zowel de enquête als de interviews blijkt dat een aanzienlijk deel van de rechtenstudenten niet bekend is met de sociale advocatuur. Dit gebrek aan bekendheid wordt versterkt door negatieve percepties en stereotypen over dit vakgebied. Dit kan verklaren waarom ongeveer een derde van de studenten de sociale advocatuur nooit heeft overwogen. Echter, ongeveer een derde van de studenten overweegt wel een carrière in de sociale advocatuur, en deze groep is belangrijk omdat ze mogelijk te overtuigen zijn om deze optie serieuzer te overwegen.

Kennismaking met de sociale advocatuur

Het onderzoek benadrukt dat rechtenstudenten tijdens hun opleiding beperkte kansen hebben om in aanraking te komen met de sociale advocatuur. Ze hebben aanzienlijk meer contact met de commerciële advocatuur, en zelfs de meest voorkomende contactmomenten met de sociale advocatuur, zoals gastcolleges, zijn relatief zeldzaam. Dit gebrek aan blootstelling aan de sociale advocatuur beïnvloedt de beslissingen van studenten. Het belang van sociale evenementen, zoals netwerkborrels, om studenten in contact te brengen met de sociale advocatuur wordt benadrukt. Tegelijkertijd missen de sociale advocatenkantoren de tijd en middelen om aanwezig te zijn bij sociale evenementen. Daarnaast is het promoten van de sociale advocatuur een investering die zich vaak niet terugbetaald. De kantoren zijn vaak klein en zijn maar een enkele keer op zoek naar nieuwe werknemers.

Aantrekkelijke baan eigenschappen

Het onderzoek laat zien dat de inhoud van het werk, werksfeer en collega's, en een goed salaris als belangrijke factoren worden beschouwd bij het kiezen van een carrière. Voor studenten die de sociale advocatuur overwegen, blijkt het helpen van anderen de voornaamste motivatie te zijn. Het salaris speelt wel een rol, maar de verwachtingen variëren. Sommige studenten willen een salaris dat vergelijkbaar is met dat van de commerciële advocatuur, terwijl anderen bereid zijn genoeg te nemen met minder als ze kunnen beginnen in loondienst. Het lijkt erop dat veel studenten de voorkeur geven

aan een carrière in de sociale advocatuur in loondienst, vooral in het begin van hun carrière, om financiële zekerheid te hebben en zich te kunnen concentreren op het verwerven van ervaring. Daarentegen is het voor sociale advocatenkantoren vaak juist heel risicovol om advocaten tijdens de beroepsopleiding in loondienst aan te nemen. Hiervoor zijn vaak hun inkomstenstromen te onstabiel en hun buffers te laag.

Kortom, de bevindingen van dit onderzoek wijzen op de noodzaak om de bekendheid van de sociale advocatuur te vergroten, negatieve percepties aan te pakken en meer contactmomenten te creëren tussen rechtenstudenten en de sociale advocatuur. Daarnaast kan het aantrekkelijker maken van de baan eigenschappen, met name het bieden van startposities in loondienst, studenten helpen om de sociale advocatuur als een aantrekkelijke carrièremogelijkheid te beschouwen. Om dit te waar te maken zal tegelijkertijd gekeken moeten worden hoe de vaak kleine sociale advocatenkantoren in staat gesteld kunnen worden om dit aan te bieden.

8. Oplossingen

Op dit moment bestaat de sociale advocatuur in Nederland voornamelijk uit zelfstandige advocatenkantoren die vaak ook uit één persoon bestaan. Het tekort in sociaal advocaten is een collectief probleem, waar bijna de helft van de Nederlandse bevolking onder lijdt en zal gaan lijden. Een oplossing voor een collectief probleem kan niet slechts uit één hoek komen. Dit collectieve probleem vraagt om een collectieve oplossing, waarbij de handen van de overheid en de sociale advocatuur in één worden geslagen. Vanuit deze gedachten zijn een aantal oplossingen naar voren gekomen die in twee hoofdcategorieën kunnen worden onderverdeeld namelijk het vergroten van de bekendheid en het zorgen dat er genoeg plekken zijn waar de studenten die interesse tonen in de sociale advocatuur terecht komen.

Omdat je als eenpitter niet een collectief probleem kan oplossen, steunen veel van onze oplossingen erop dat de sociaal advocaten zich moeten verenigen in bijvoorbeeld een stichting. Vele handen maken immers licht werk. Deze stichting kan zo verschillende dingen uit handen nemen van de sociaal advocaten, zodat er meer mogelijk is op het gebied van doorstroming.

Het vergroten van de bekendheid

Uit ons onderzoek blijkt dat bekendheid een grote rol speelt bij het kiezen van een carrière. Waar studenten al vanaf dag één worden doodgegooid met diners, borrels en stageplekken in de commerciële advocatuur, blijft de sociale advocatuur vrijwel stil. Wij zijn met de volgende oplossingen gekomen om de geringe bekendheid te verbeteren.

College Tour

De eerste oplossing zal mogelijk op het bord van de minister komen. Studenten vinden het namelijk leuk om naar colleges te gaan van bekende mensen uit de praktijk in de vorm van een College Tour. Het accent hierbij moet vooral liggen op het enthousiast maken voor een baan in de sociale advocatuur door middel van verhalen uit de praktijk.

Het collectief

Voor de tweede oplossing komt het aspect van collectieve oplossing naar voren, wat eerder is benoemd. Omdat uit ons onderzoek blijkt dat er weinig bekendheid is onder studenten focust onze tweede oplossing op het vergroten van de aanwezigheid van de sociale advocatuur tijdens de bachelor studie. Dit kan op verschillende evenementen

waaronder: Stagemarkt, inhousedag, recruitmentdiners op studieverenigingen en evenementen van rechtswinkels. Gezien het feit dat de meeste sociaal advocaten eenpitters zijn en naast hun hoge werkdruk dus niet veel tot geen tijd hebben voor zulke evenementen is dit waar de stichting te hulp schiet. Ons idee is dat tweedejaars studenten een stage kunnen volgen waarbij ze secretariële werkzaamheden uitvoeren en hiermee ook deels de werkzaamheden van de sociaal advocaat verlichten. Naast deze secretariële werkzaamheden is de stagestudent ook degene die naar de hierboven genoemde evenementen gaat om het kantoor en daarbij ook de sociale advocatuur te promoten. Hierdoor los je met één oplossing eigenlijk meerdere problemen op. Zo zorg je dat de werkdruk lichter wordt en studenten meer ervaring in de sociale advocatuur krijgen. Hierdoor wordt er ook meer bekendheid gecreëerd door onder andere mond-tot-mond reclame.

Onderwijs

Onze volgende oplossing ziet meer op het onderwijs. Het onderwijs heeft namelijk een bredere verplichting om een evenwichtig en inclusief curriculum aan te bieden die de diverse aspecten van de samenleving en de verschillende beroepsmogelijkheden belicht. Voorbeelden zijn om een sociale advocaat bij een zaak op het gebied van jouw master te ondersteunen. Zo krijgt een student gelijk praktijkkennis, het vergroot de bekendheid van de sociale advocatuur en samenwerkingen tussen de universiteiten en de sociale advocatuur wordt vergroot. Voor studenten is het ook zeer aantrekkelijk dat er studiepunten te behalen zijn. Een stukje praktijk voor studenten. Dit valt vaak in de smaak, tijdens de bachelor is dit bijvoorbeeld Moot Court/Oefenrechtbank, een geliefd vak. Op de Erasmus universiteit heb je ook het vak recht en bedrijf, waarbij je meerdere weken onder begeleiding van een tutor van het Erasmus een zaak van een echt kantoor uitwerkt. Dit zijn alleen maar grote commerciële bedrijven, maar iets soortgelijks zou kunnen worden geïmplementeerd met de sociale advocatuur. Een ander voorbeeld dat laat zien dat de rechten opleiding vooral is ingesteld op een carrière in de commerciële advocatuur is het honours programma, hierbij wordt vrijwel alleen maar aandacht besteed aan commerciële advocatenkantoren. Vanuit universiteiten kregen wij te horen dat ze al hadden geprobeerd om sociale advocaten meer te betrekken, maar dat de sociale advocaten daar zelf geen tijd voor hadden. Ook hierbij kan een collectief van sociaal advocaten helpen.

Rechtswinkels

Een andere hoek waaruit we hebben gekeken zijn de rechtswinkels. Rechtswinkels zijn erg populair bij studenten en dit is een soort voorstadium van de sociale advocatuur. Toch is het animo voor de sociale advocatuur bij de rechtswinkels die wij hebben gesproken laag vanwege de moeite die het kost om sociaal advocaat te worden en omdat je weinig in aanraking komt met sociaal advocaten. Naast het meer aanwezig zijn van advocaten op de evenementen die rechtswinkels organiseren, helpt het ook om actief banen aan te bieden aan rechtswinkeliers, al is het als secretaresse of juridisch medewerker. Wanneer je eenmaal in een veld aan de slag bent, blijf je daar ook sneller hangen.

Campagne

Tenslotte hebben we de algemene marketing. Vele van ons kennen wel de spotjes van werken voor defensie, omdat ze goed in elkaar zijn gezet. Hetzelfde kan voor de sociale advocatuur. Bijvoorbeeld in een spraakmakende campagne met als slogan: "De sociale advocaat, de frontlinie van de rechtsbescherming" verspreid via diverse kanalen. Kleurrijke posters trekken de aandacht en benadrukken de belangrijke rol van sociale advocaten. Korte en pakkende filmpjes werpen een licht op de menselijke kant van deze professionals. Een belangrijk doel van deze campagne is het verbeteren van het imago van de "stoffige sociale advocaat". Door de focus te leggen op de positieve aspecten van hun werk en persoonlijkheid, worden vooroordelen uitgedaagd en worden de unieke en boeiende kanten van deze advocaten belicht. Deze campagne wordt mogelijk gemaakt door de steun van het ministerie van Justitie en Veiligheid.

Aanbieden van opleidingsplekken

Ook bij het aanbieden van opleidingsplekken is de vereniging van sociaal advocaten van belang. Bij deze oplossing speelt de stichting wellicht de grootste rol. De overkoepelende organisatie neemt namelijk de recruitment en de marketing van sociale advocatenkantoren op zich en fungeert daarbij als een doorzendt luik, die de sociale advocatuur toegankelijk maakt voor studenten. Je kan je hier melden als je interesse hebt en misschien zelfs detacheren naar een sociale advocaat die stages beschikbaar heeft bij jou in de buurt en in jouw interessegebied. Hierbij dient extra gefocust te worden op het goed koppelen van studenten aan kantoren, zodat studenten terecht kunnen komen bij een kantoor dat echt goed bij hun past. Uit ons onderzoek blijkt namelijk dat er een slecht imago is rond sociaal advocaten en zo laten we zien dat er niet maar één soort sociaal advocaat is. Tegelijkertijd kan de stichting ook gebruikt worden om mensen in loondienst te nemen gedurende de periode van de driejarige advocatenopleiding. Na de opleiding is

het namelijk minder risicovol om mensen in loondienst te nemen, daarna kunnen ze worden overgenomen door advocatenkantoren. Daarnaast kan de stichting tijdens deze loondienst ook verschillende dingen aanbieden die niet makkelijk toegankelijk zijn voor afgestudeerden die de sociale advocatuur momenteel in willen. Hierbij kan worden gedacht aan bijvoorbeeld pensioenopbouw.

Wanneer de stichting een advocaat-stagiair in loondienst neemt, detacheert zij de advocaat-stagiair vervolgens naar een advocatenkantoor. De opbrengsten die een student maakt gaan dan ook terug naar de stichting. Zo houdt de stichting zichzelf in stand. Wel dient er sprake te zijn van een startkapitaal. Deze zou eventueel door de overheid gefourneerd kunnen worden.

Oplossingen die niet tot een uitkomst hebben geleid

Ervan uitgaande dat de focus ligt op het laten werken van sociale advocaten in loondienst, is dit helaas niet altijd de praktijk. Indien een grote lening is aangegaan door jonge sociaal advocaten om als zelfstandige werkzaam te zijn, is het idee om de schuld van 45.000 euro rentevrij te laten zijn en een regeling toe te passen, vergelijkbaar met die van DUO, met betrekking tot kwijtschelding bij het onvermogen om af te lossen. Helaas zijn wij tijdens de focusgroep meeting tot de conclusie gekomen dat hier en daar wat haken en ogen aan zitten. Zo zal dit lastig te handhaven zijn en zou dit niet tot een eerlijke verdeling kunnen uitkomen.

Vervolgens is er de studieschuld die vooral de pechgeneratie noodzakelijk heeft moeten aangaan. De financiële positie van studenten begint met een enorme achterstand. Een oplossing zou kunnen zijn om een jaarlijkse korting op de studieschuld te bieden voor elk jaar werkzaam in de sociale advocatuur. Dit is beter behapbaar dan een hoger salaris en het creëert een financiële stimulans om een carrière in de sociale advocatuur aantrekkelijker te maken. We stellen dit nu niet voor, omdat we hebben geconstateerd dat het belangrijkste probleem is dat studenten van de sociale advocatuur houden, maar dat het lastig is om een plek als advocaat-stagiair te vinden in loondienst binnen de sociale advocatuur.

Een voor de hand liggende oplossing was geweest om het tarief van de toevoegingen te verhogen. Hoewel een verhoging van het tarief een van meerdere kanten aangedragen wens is, noemen wij dit niet omdat dit niet het probleem zou aangrijpen van de doorstroom van studenten. Enkel het verhogen van het tarief geeft geen impuls om de

specifieke problemen rond de doorstroming van studenten, zoals benoemd in dit rapport, aan te pakken.

Aanbevelingen

In het kader van ons rapport over het verbeteren van de doorstroom naar de sociaal advocatuur onder studenten, hebben we reeds enkele belangrijke oplossingen besproken. Echter, om deze verbeteringen verder te verfijnen en te optimaliseren, doen we de volgende aanbevelingen voor vervolgonderzoek:

- **Finetuning van de Stichting:** Ons onderzoek heeft aangetoond dat er ruimte is voor verbetering op het gebied van mededingingsrecht en financiering binnen de stichting die de sociaal advocatuur ondersteunt.
Het zou waardevol zijn om een diepgaand vervolgonderzoek uit te voeren om de juridische aspecten en financiële structuren van de stichting te verfijnen en te optimaliseren zodat deze efficiënter kan functioneren en beter kan bijdragen aan de doorstroom van studenten naar dit vakgebied.
- **Onderzoek naar Onderwijs:** Het onderwijs speelt een cruciale rol bij het voorbereiden van studenten op een carrière in de sociaal advocatuur. We raden aan om vervolgonderzoek te verrichten naar de finetuning van het onderwijs, met specifieke aandacht voor de relevantie en haalbaarheid van de inhoud van een maatschappelijk vak. Dit onderzoek zou kunnen helpen bij het bepalen van de exacte vaardigheden en kennis die studenten nodig hebben om succesvol te zijn in dit sociale vakgebied, en hoe het onderwijs hierop kan inspelen.
- **Kwijtschelden van leningen en korting op studielening:** Hoewel we de mogelijkheid van het kwijtschelden van leningen en korting op studielening hebben overwogen, blijkt uit ons onderzoek dat dit geen effectieve oplossing is om de doorstroom naar de sociaal advocatuur te verbeteren. Desondanks moedigen we aan om grondiger onderzoek uit te voeren naar alternatieve financiële stimuleringsmaatregelen, die specifiek gericht zijn op het verminderen van financiële barrières voor jonge sociaal advocaten.

Door deze aanbevolen vervolgonderzoeken uit te voeren, kan de effectiviteit van de door ons voorgestelde oplossingen verder worden verbeterd en daarmee de toegang tot en de doorstroom naar de sociaal advocatuur bevorderd worden onder studenten.

Literatuurlijst

De arbeidsmarkt voor de Sociale Advocatuur. (2022). In *open.overheid.nl*. Panteia.

<https://open.overheid.nl/documenten/ronl-95c81f2a57d65a48ffac7a125b8e301e9a97e01f/pdf>

De staat van de sociale advocatuur. (2019). In *sp.nl*. SP.

<https://www.sp.nl/rapport/2019/staat-van-sociale-advocatuur>

Jaarverslag Nederlandse orde van advocaten. (2022). In *advocatenorde.nl*. NOVA.

<https://www.advocatenorde.nl/nieuws/nova-publiceert-jaarverslag-2022>

Jaarverslag 2022. (2022). In *raadvoorrechtsbijstand.org*. Raad voor Rechtsbijstand.

<https://jaarverslag.raadvoorrechtsbijstand.org>

Laer, E. (2023, 20 april). Langverwachte verbeterplannen sociale advocatuur stellen beroepsgroep teleur. *fd.nl*. <https://fd.nl/politiek/1473721/langverwachte-verbeterplannen-sociale-advocatuur-stellen-beroepsgroep-teleur>

Weerwind, F. (2023). Plan van aanpak sociale advocatuur. In *open.overheid.nl*. Ministerie van Justitie en Veiligheid. <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-88a9aa33359b661ea90415ef0e230dd84d6db3c3/pdf>

<https://open.overheid.nl/documenten/ronl-88a9aa33359b661ea90415ef0e230dd84d6db3c3/pdf>